

Alkalmazott paleoökológia
PORIFERA Phylum
(Szivacsok)

SZEGEDI TUDOMÁNY-
EGYETEM
FÖLDTANI ÉS
ŐSLÉNYTANI
TANSZÉK

Gulyás
Sándor
SZTE

Poros=átjáró

Ferein=hordozó

- Legfejletlenebb többsejtűek (METAZOA)
- Önálló, nagyon változó sejtek (sejtkolónia)
- Nem alkot valódi szövetet (PARAZOA)
- Nincs érzék-, idegsejtek

FÖLDTANI ÉS
ŐSLÉNYTANI
TANSZÉK

Gulyás
Sándor
SZTE

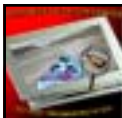

Gulyás Sándor SZTE

FÖLDTANI ÉS ÖSSLENYTANI TANSZEK

- Határozott szimmetria hiánya
- Alak környezettől függő: tölcsér, gomba, kehely, agancs, Henger, kéreg
- Méret 1mm- több m nagyság

Gulyás Sándor SZTE

FÖLDTANI ÉS ÖSSLENYTANI TANSZEK

Felépítés

Kétféle sejtréteg (A,C)

A.PINNACODERMA
(Külső réteg)

B.MESENCHYMA
(Középső réteg)
Fejletlen mesoglea

C.CHOANODERMA
(Belső réteg)

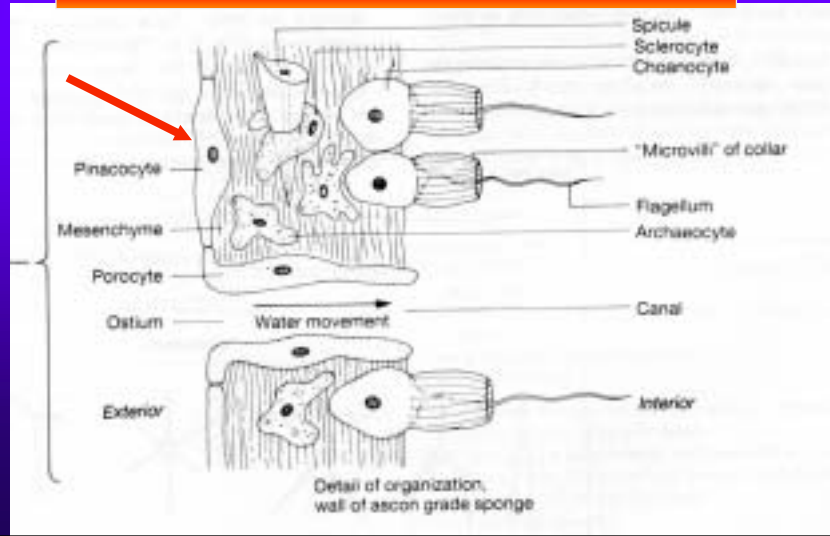

4-T. ábra. A szivacs és a gólires csontos sejtvázlatos rajza. Margolis, Schwartz (1982) rajza

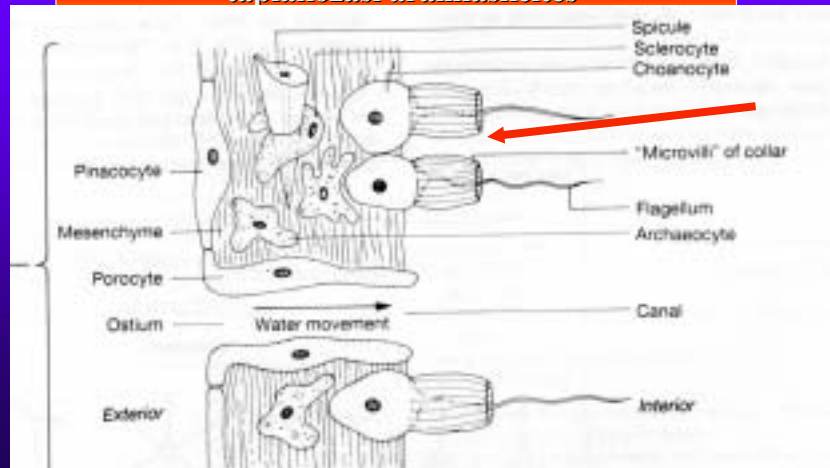
A. PINACODERMA

- Sokszögletű, lapos, összehúzódásra képes sejtek (PINACOCYTA)
- Laza érintkezés nem igazi bőrszövet

C. CHOANODERMA

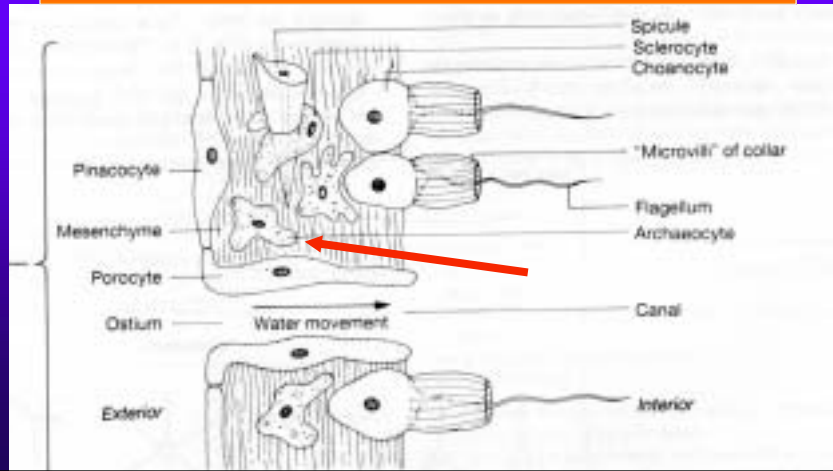
- Legősbibb sejtek, gömb zsák alakú testhez gallér összehúzható fonalakból (microvillum)
- 1db ostor (flagellum) koordinált sinusos mozgás (CHOANOCYTA)
- táplálkozási áramlaskeltés

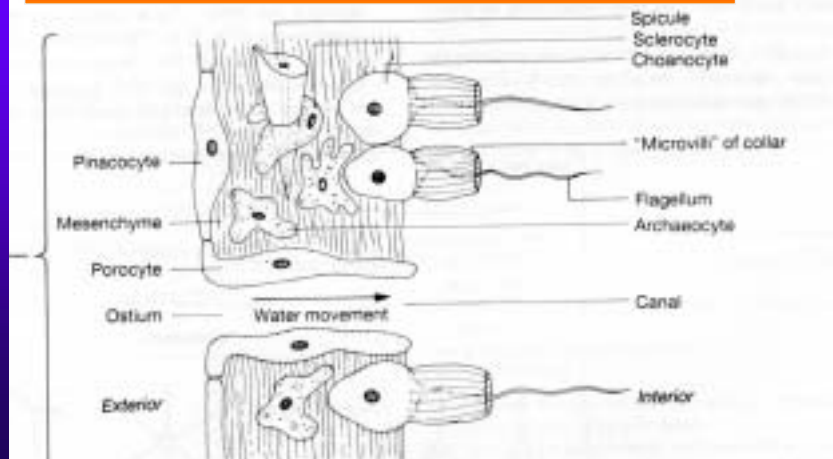
B.MESENCHYMA

- Kötőszöveteszerű kolloidális gél
- Legjellemzőbb sejtje az amóbaszerű **ARCHEOCYTA**
- Több funkciót képes felvenni
- Diffúz ivarsejtek is itt

ARCHEOCYTA

1. Trophocytá: táplálkozás
2. Myocytá: összehúzóadás
3. Collencytá: kollagéntermelés (vázanyag)
4. Spongocytá: spongintermelés (vázanyag)
5. Sclerocytá: spicula vagy sclera (tűk) termelése

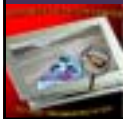
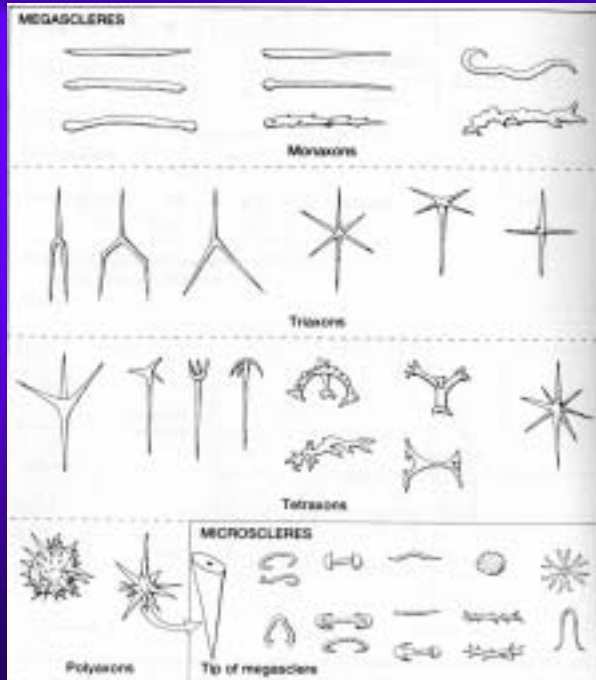

SPICULA vagy SCLERA (vázelem: tűk)

- Kicsi pálcika alakú vagy szférikus vázelemek
- Elágazóak vagy nem elágazóak
- NAGYSÁG ALAPJÁN:
  1. **Megasclera:** h:100-500 mikrométer d:3-30 mikrométer
  2. **Microsclera:** h: 10-50 mikrométer, d: <1 mikrométer
- Önállóak vagy összenőve hálózatot alkotnak
- **SZPIKULIT:** széthullott szivacsstűkből álló kőzet

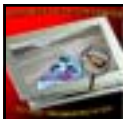
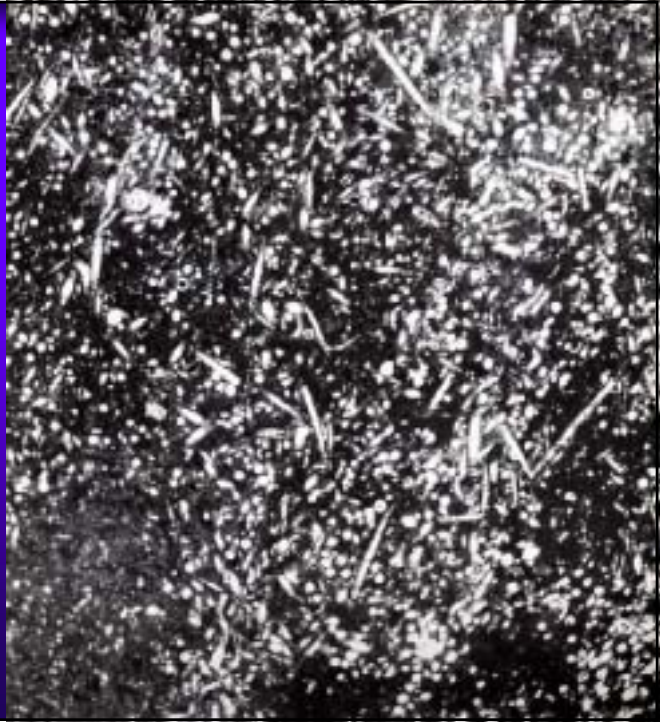

MEGASCLERA: 4 féle szimmetria

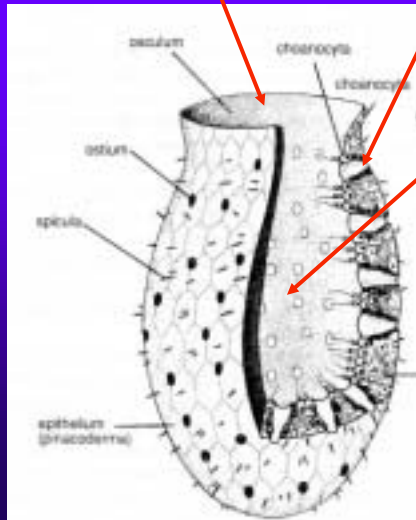
SZPIKULIT

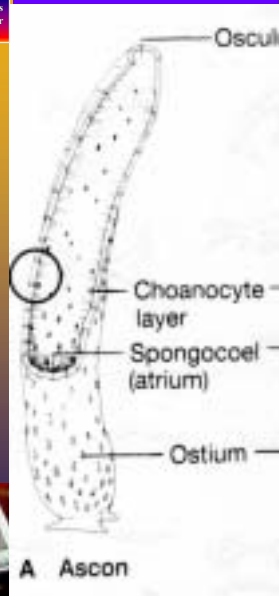
Kivezető nyílás (Osculum)

Pórus (Ostium)

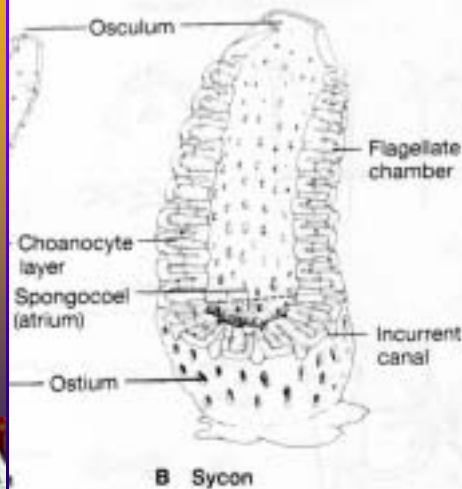
Központi üreg (spongocoeloma)

Choanoderma fejlettsége alapján: 3 típus

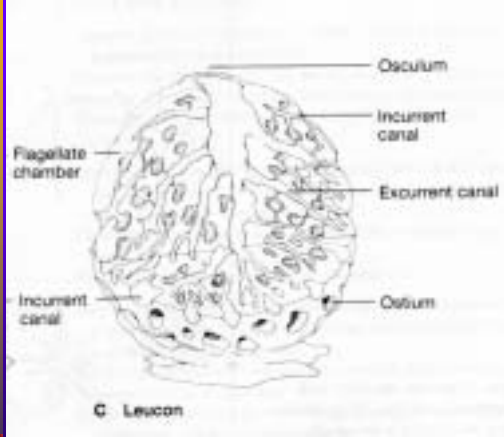

- ASCON:**
- Ascós=bőr
  - 1 nagy choanodermával bélelt üreg
  - Mesenchyma fejletlen

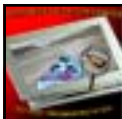
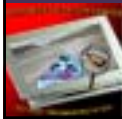

- SYCON**
- füge
  - Testfal felgyűrődik
  - 1 sor ostoroskamra benne
  - Kihólyagzódik
  - Egyenes fal (cortex) borítja be

- LEUCON:**
- szőlőfürt
  - Köztes rétegben (mesenchyma) nagyszámú ostoroskamra

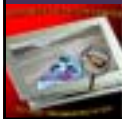

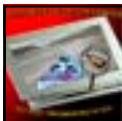
ÉLETMÓD

Vázfelépítés:

Mésszivacsok:
 80-90% Ca CO_3
 Mg, FeO, Li, Na, Sr, Mn

Kovaszivacsok
 SiO_2

Szaporodás

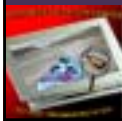
**Váltivarúak
(copulatio)**

**Bimbózás,
Sarjadzás
(elágzó telepek)**

Táplálkozás

szuszpenziófiltráló

Mikrofágok

90% tengeri

Sekélytengeri, szesszilis bentosz

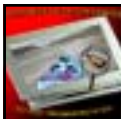
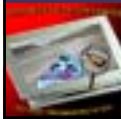
Moszatokkal szimbiózis

Földtani jelentőségük

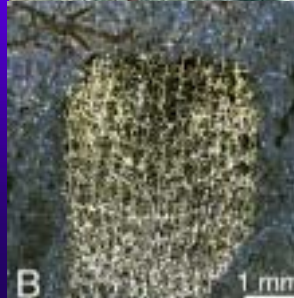
- ◆ Devontól szivacsgyepek, foltzátonyalkotók
(Magyarországon ez triász, kréta, a-jura kovagumók és mészkövek)
- ◆ Kőzetalkotó **SZPIKULIT, SZPONGILIT**
- ◆ Perzisztens csoport: **FÁCIES, NEM KORJELZŐK** (zátonyháttér)

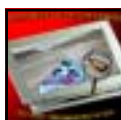

Törzsfejlődés

- ◆ Alsó kambrium szivacsstest sekélytengeri üledékekben
- ◆ Burgess Pala, prekambriumi előfutárok

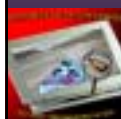
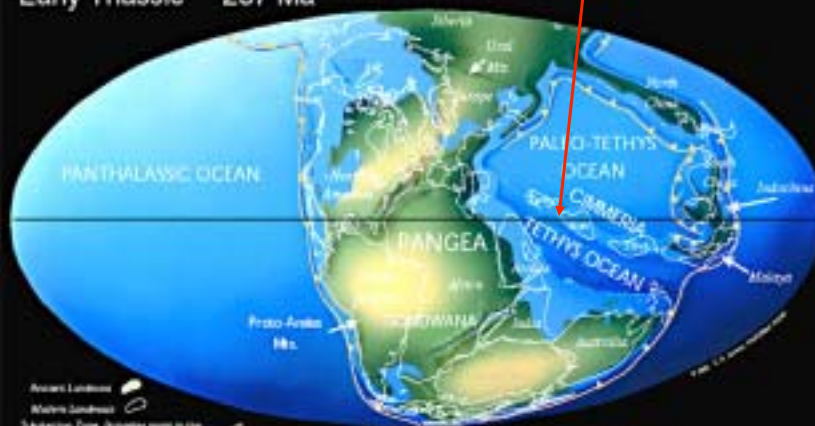
Allonia
Vauxia

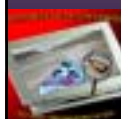
- Konzervatív csoport, evolúciós vakvágány
- Thetys felnyílása, élettérbővülés, virágzás
- Éő a Kréta

Early Triassic 237 Ma

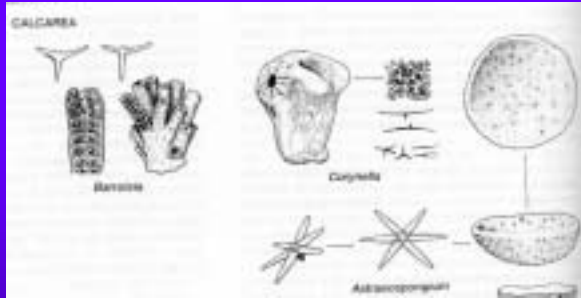
Paleontológiai osztályozás

- ◆ 1. CALCISPONGEA (Mész szivacsok)
- ◆ 2. DEMOSPONGEA (Tömeges szivacsok)
- ◆ 3. HYALOSPONGEA (Üveges szivacsok)
- ◆ 4. SCLEROSPONGEA (Kemény szivacsok)

1. CALCISPONGEA, CALCAREA

kicsik
Szikon,
Leukon

- Kalcit vagy aragonittűk
- 2-3, 4 sugaras
- Legelső kambriumtól, virágkor a Mezozoikum
- Bryozoákkal telepeket alkot

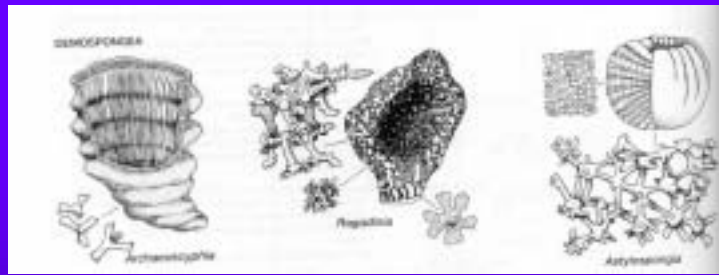
CASSIANA: alpi triász feltzátonyai, STELLISPONGIA

PERONIDELLA BALOGHI Mo., gömöri trász

2. DEMOSPONGEA

- 1-4 sugaras kovatűk, összenőtt hálózat
- Test fosszilizálódk nemcsak a tűk
- Tengeri vagy édesvízi, leggyakoribb és alakgazdagabb
- Tágtűrűsű, sekélytengertől a mélytengerig
- Kambriumtól, virágkor a Mezozoikum
- É-i típusú kréta kehelyszivacsok

CLIONA (marószivacs), *IEREA*, *SYPHONIA*

Kréta kehelyszivacs a tanszék gyűjteményéből

3.HYALOSPONGEA

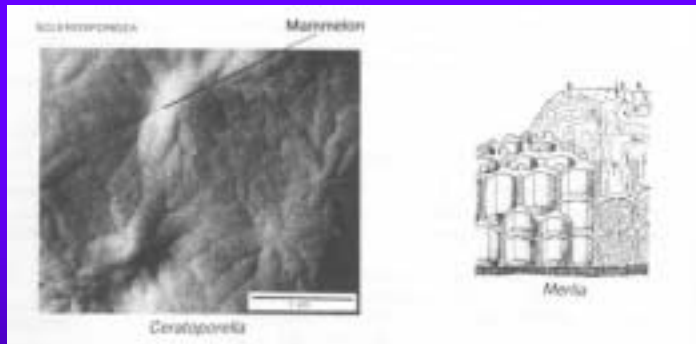
- Triaxon tűk hálózatot alkotnak
  - Kehelyalak
- Kambriumtól, kréta virágkor
- Ekvatoriális Thetysben

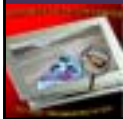
COLEOPTYCHIUM

4.SCLEROSPONGEA

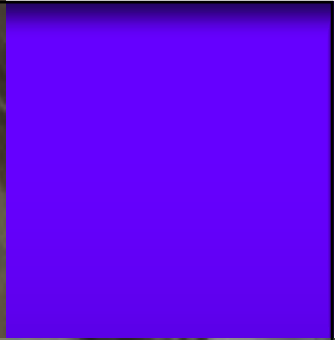
- Aragonit vagy kova tömött kemény váz
- Élőfossziliák jamaicai korallzátonyelőtérben

FÖLDTANI ÉS ÖSSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

Szivacsok
a
tanszéki
gyűjteményből

FÖLDTANI ÉS ÖSSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

Méhszivacs
metszetek
(KOVÁCS S.)

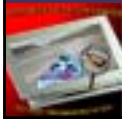
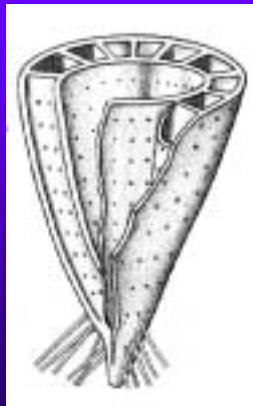

FÖLDTANI ÉS ÖSSLENYTANI TANSZÉK

Gubás Sándor SZTE

ARCHEOCYATA Phylum

„Ősi kehely”

korall-szivacs kombináció próbálkozás

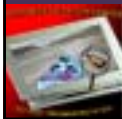
Középső-Kambrium végén KIHAL!!

EVOLÚCIÓS ZSÁKUTCA

FÖLDTANI ÉS ÖSSLENYTANI TANSZÉK

Gubás Sándor SZTE

Kedvező életér a zátonyalkotó szervezeteknek

Transzgresszió:
széles trópusi sekélytengeri sáv

FÖLDTANI ÉS ÖSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

JAPETUS-ÓCEÁN FELNYÍLÁSA

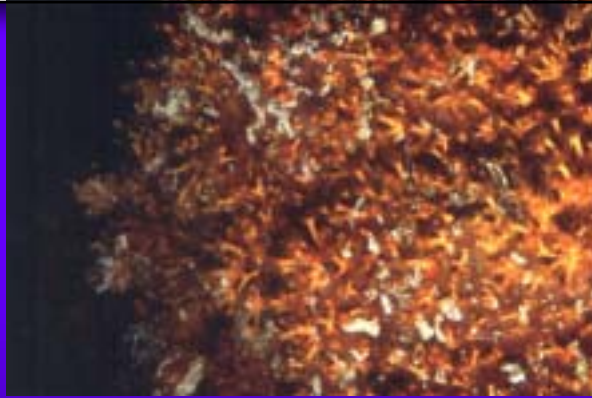
Laurencia, Szibéria és Baltika
É felé vándorolt

CNIDARIA Phylum

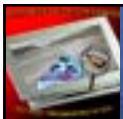
FÖLDTANI ÉS ÖSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

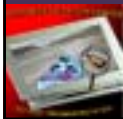

- Cnidaria= csalánozók
- Valódi szövetesek (Eumetazoa)
- Ürbelűek (Coelenterata)
- Kétféle sejtfal (ectoderma, entoderma, mesoglea)
- Csalánsejtek (Nematocysta)

- Bimbózással szaporodó Polip és Szabadon lebegő Medúza nemzedék váltakozik (metagenezis)

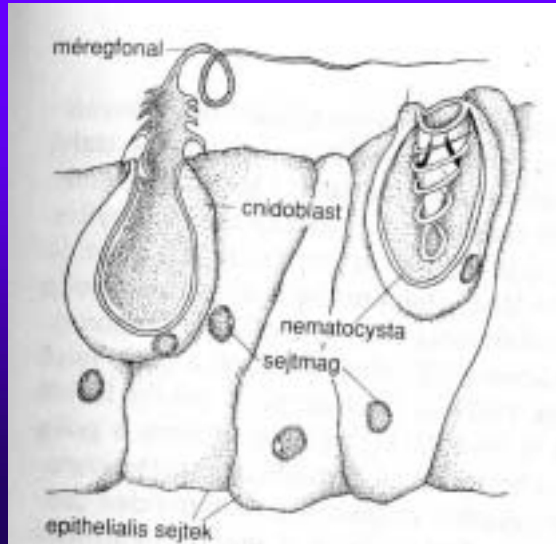
•Radiális szimmetria

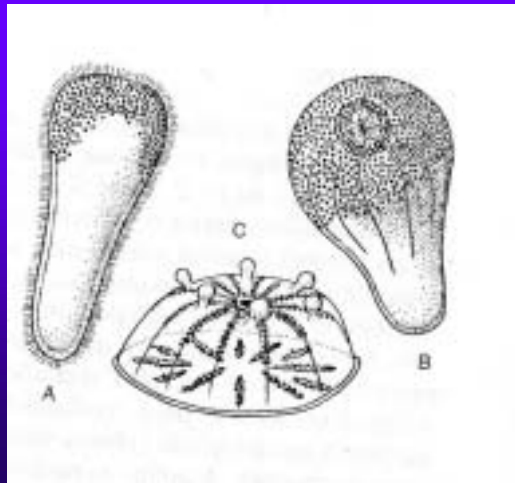
Nematocysta

- ectodermában, lándzsaszerű csilló és méregtömlő, érintésre aktív

- Zsákszerű lények, száj és végbélnyílás egy (Coelenterata)

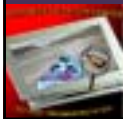
• ECTODERMA, MESOGLEA, ENTODERMA

Ectoderma csillókkal borított, (bőrízomsejtek, bőrízomzászlókkal)

Bizonyos sejtek CaCO_3 -ot választanak ki az ectodermában (kalcit, aragonit, szaru)

SZILÁRD VÁZ

Őslénytani szempontból a Virágállatok (Anthozoa) fontos

Tentaculum:
tapogatók

Szájnyílás

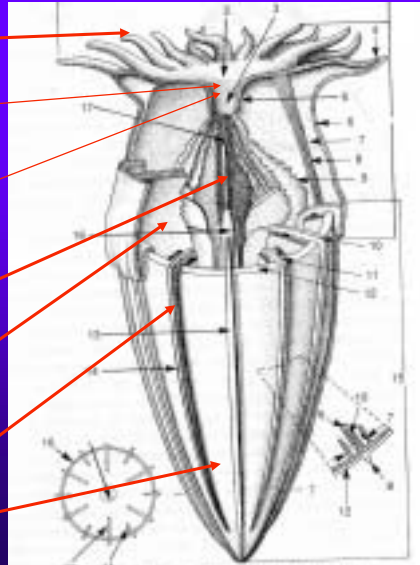
Garat

Coeloma:
Ürbél

Mesenterium:
Ürbelet tagoló húsos válaszfalak

Septum

Theca:
kehely

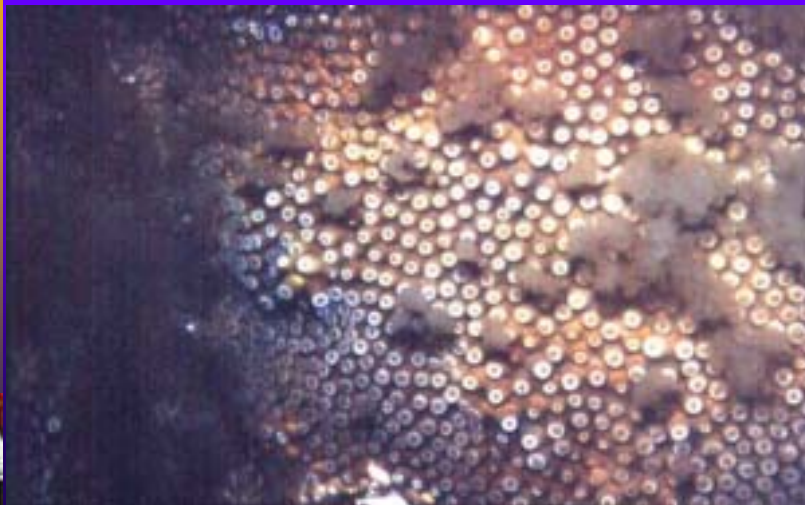

Megnézés Schwenkhauser állománytervezésén és orléai vázán.
Rieber és Kuhn-Schryder (1934) nyomán

Életmód:

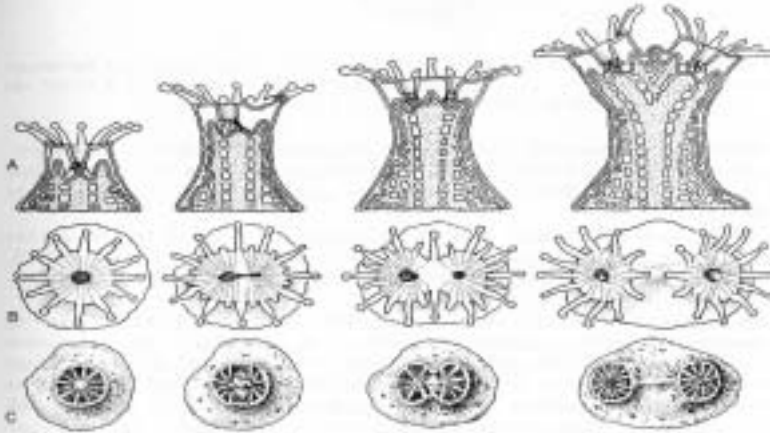
Szaporodás:

Váltivarúak: planolárva
letapad és belőle polip

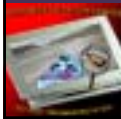

Polipból bimbózással

7-23. ábra. Tapogatókoszrún belül (intratentaculárisan) létrejövő bimbózás folyamata hosszmetsetben (A), felülnézetben (B) és túkröződése a szilárd vázban (C). Steiner (1977) nyomán.

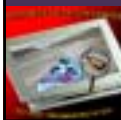

Táplálkozás

Ragadozók: tentaculumokon nematocystak

Sekélytengeri bentosz, szesszilis (polip)

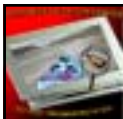
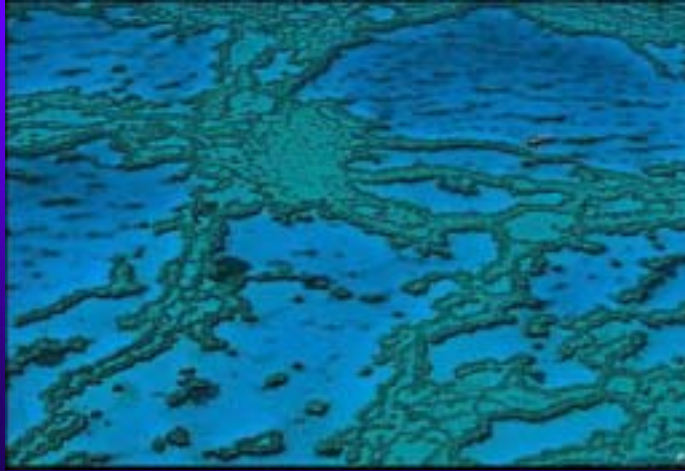
Nekton, kozmopolita (medúza)

Bizonyos csoportok Zooxantellákkal (sárga moszat) szimbiózis

Sótartalom, átvilágítottság, hőmérséklet, Vízmélység specifikusak
SZÜKTÜRÉSŰEK

Medúza

Velum: vitorla

Hasi oldalon gonádok (ivarszervek)

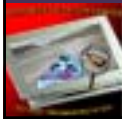
Umbrella

Törzsfejlődésük

- ◆ Nem közvetlenül a Poriferáktól hanem az Egysejtűekből jön
- ◆ Ediacara faunában előfutárai
- ◆ Kambrium felső részétől indul virágzásnak
- ◆ Paleozóikumban és mezozoikumban anthozoák kőzetalkotókká válnak

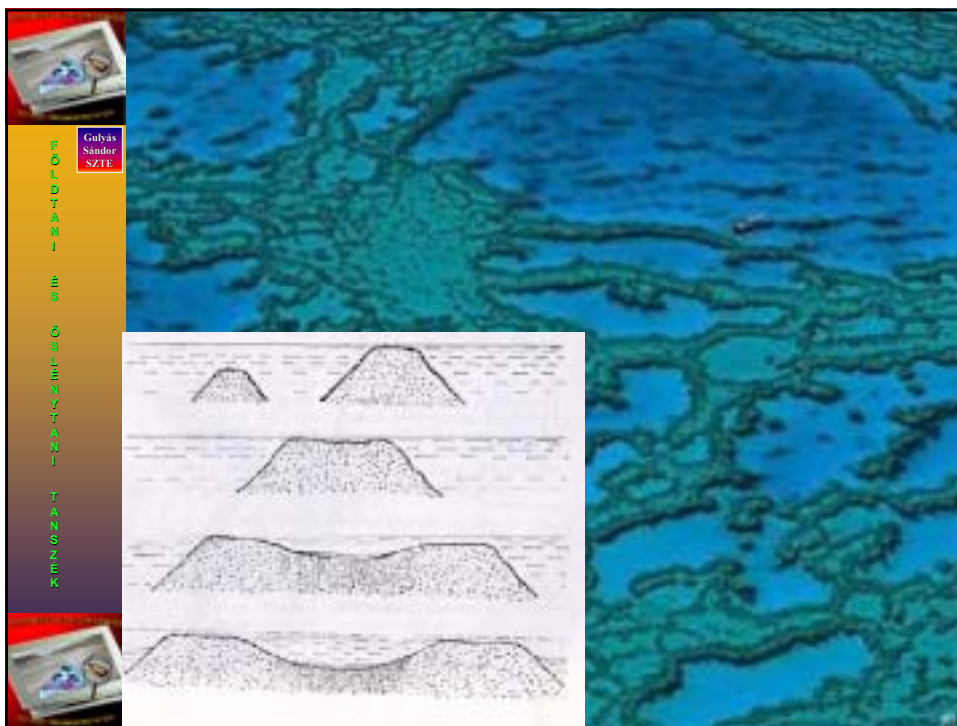

Földtani jelentőség:

- ◆ Környezet és korjelzők
- ◆ Korallzátonyok (biohermák)

Külön élettér, tápláléklánc, porózus, fluidumcsapda később (kőolaj, földgáz)

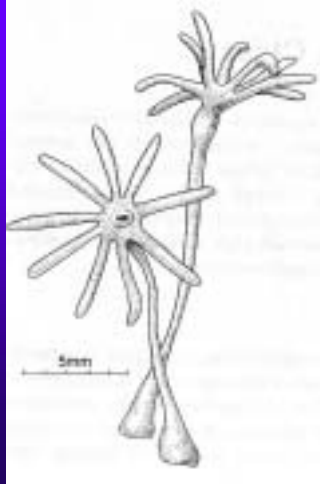
Paleontológiai osztályozás

- ◆ Testlemezek (septum) 4-6-8 és többszörösei száma
- 1. **HYDROZOA** Classis
- 2. **SCIPHOOZA** Cl. (Kelyhesek)
- 3. **ANTHOZOA** Cl. (Virágállatok)

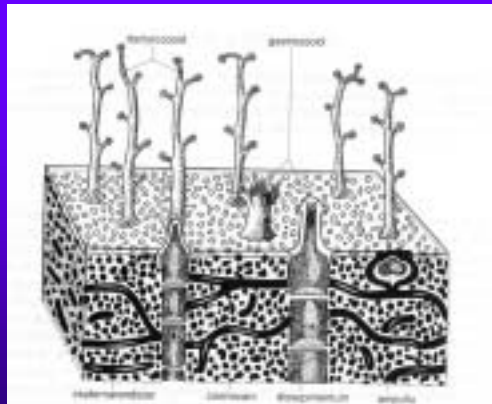

1. Hydrozoa Classis.

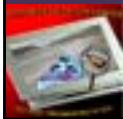
- Máig élő csoport, ált. sekélytengeri,
- Nagyrészüeknek nincs szilárd váza

1a. Millepora-félék

- CaCO₃-ból felépülő lény apró pórusokkal
- 30 méternél nem mélyebben
- F-krétától máig

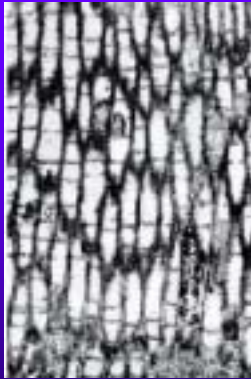

1b. Stromatopora -félék

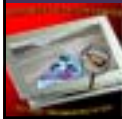
K-ordovíciumtól
Felső-karbonig

Elágazó, fürtszerű
Meleg tengeri

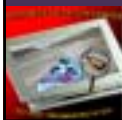
CHAETETES

Magyarország, bükki, upponyi karbon
(apró csövek finom szeptumokkal)

2. Sciphozoa Classis.

- *Kambriumtól máig*
- **CONULARIA NEMZETSÉG**
(*Cseh paleozoikum*)

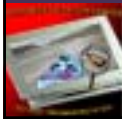
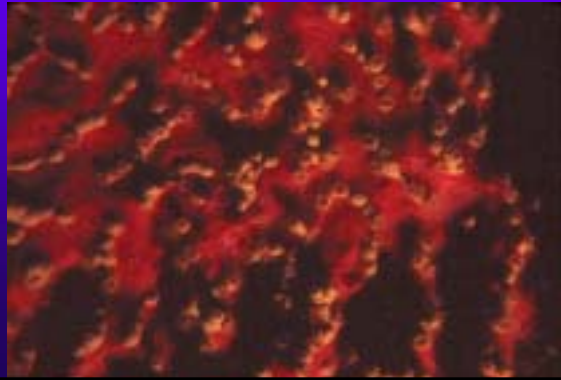

3. Anthozoa Classis

3.1. Oktocoralla subclass

Septumok száma: 8 vagy többszörösei

HELIOPHORÁK, CORALLUIM RUBRUM (nemeskorall)

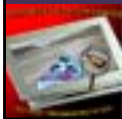
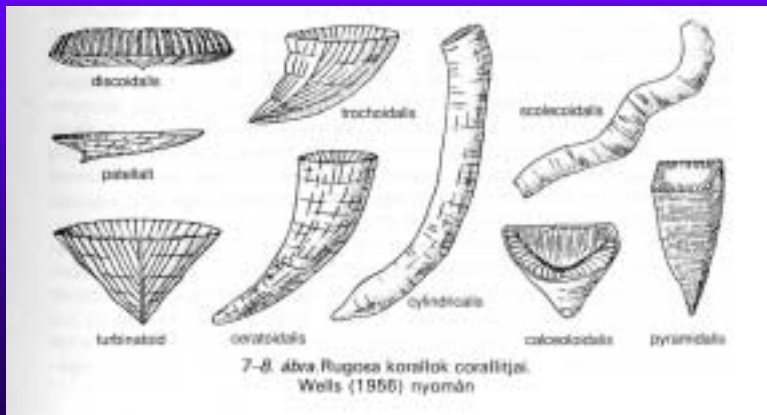

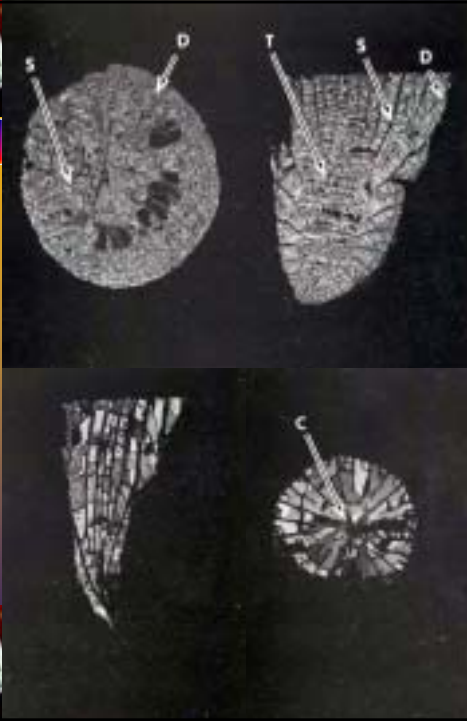
3.2. Zooantharia subclass

3.2.a. A Rugosa ordo

Magános v. tetrakorallók, Szarv, tülök alak, barázdák

Magános test: korallit

**Septumok(S)
, tabulák (T)**

**Paleozoikum
legfontosabb
Zátonyalkotói,
Perm vége kihál**

**ZAPHRENTIS,
CYATOPHYLLUM,
WAGENOPHYLLUM,
CALCEOLA
SANDALINA**

3.2.b.Scleractinia ordo

Hexakorallok

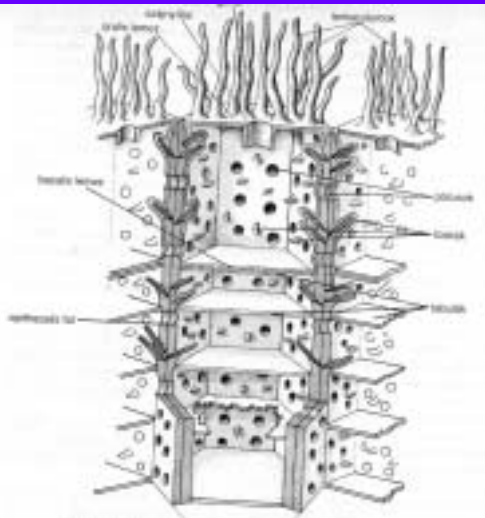
Triásztól- máig

**FUNGIA,
CYCLOLITES
(Sümeg)**

3.2.c.Tabulata ordo

FÖLDTANI ÉS ÖSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

7.20 ábra Favosites mikrostruktúrája mint Tabulata ként. Woodr (1980) nyomán

Feneklemezes
Korallok,
csőalak

Ordovícium,devon
Virágkor,
Perm vége kihalt

ALVEOLITES

FÖLDTANI ÉS ÖSLENYTANI TANSZÉK

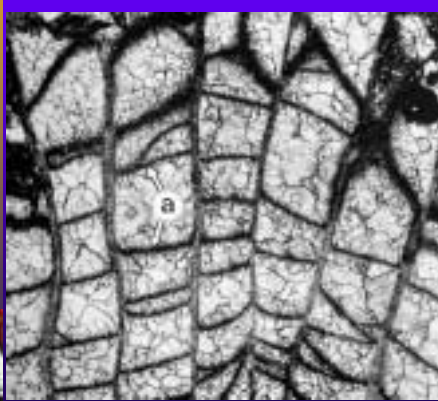
Gulyás Sándor SZTE

FAVOSITES

Favosites

5cm

Favosites

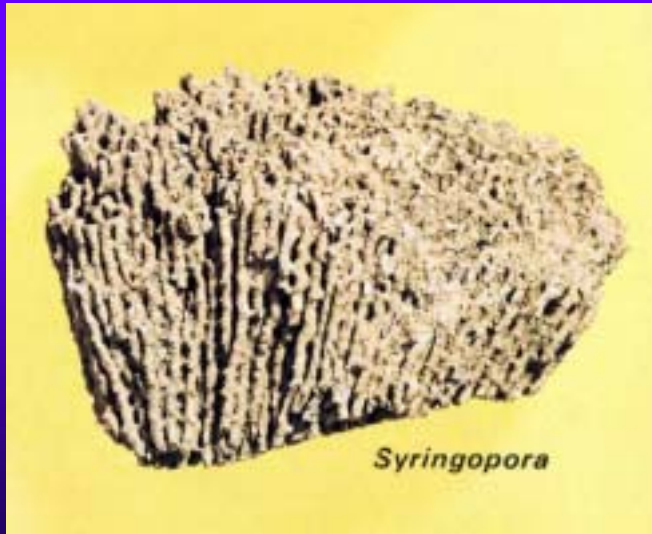

FÖLDTANI ÉS ÖSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

SYRINGOPORA

Syringopora

FÖLDTANI ÉS ÖSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

HALYSITES

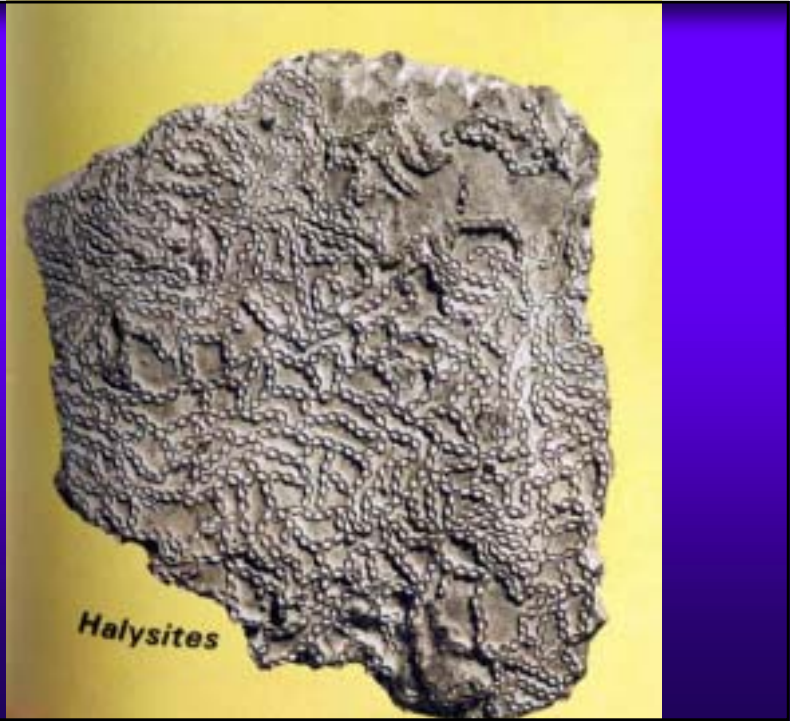
1 cm

FÖLDTANI ÉS ŐSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

Halysites

FÖLDTANI ÉS ŐSLENYTANI TANSZÉK

Gulyás Sándor SZTE

